

۱۴۲۵۵۴۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هویت دینی و ملی
در اشعار
محمد حسین شریار و مهرداد اوستا

محمد رضا کهندانی

حمید رضا نان آور

- سرشناسه: کهندانی، محمدرضا، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور: هویت دینی و ملی در اشعار محمدحسین شهریار و مهرداد اوستا/
محمدرضا کهندانی، حمیدرضا نان‌آور.
مشخصات نشر: تهران: فرهنگ صبا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۱۷۶ص: جدول.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۴۹-۵۴-۹
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۷۳] - ۱۷۶.
موضوع: شهریار، محمدحسین، ۱۲۸۵-۱۳۶۷- نقد و تفسیر
موضوع: اوستا، مهرداد، ۱۳۰۸-۱۳۷۰- نقد و تفسیر
رسم: شعر فارسی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد
موضوع: Persian poetry -- 20th century -- History and criticism
موضوع: هویت در ادبیات
موضوع: Identity (Philosophical concept) in literature
موضوع: ویژگی‌های ملی در ادبیات
موضوع: National characteristics in literature
شناسه افزوده: نان‌آور، حمیدرضا، ۱۳۵۹-
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۴۹۰۹۹ PIR ۸
رده‌بندی دیویی: ۸۱۶/۶۲
شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۰۹۸۲۹

■ هویت دینی و ملی در اشعار

محمدحسین شهریار و مهرداد اوستا

■ مؤلفان: محمدرضا کهندانی، حمیدرضا نان‌آور

■ چاپ و صحافی: آوا

■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۴۹-۵۴-۹

■ چاپ اول: ۱۳۹۵ ■ شمارگان: ۳۰۰ نسخه ■ قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست

۱۱.....	یادداشت، مؤلف
۱۳.....	مقدمه
	فصل اول
۱۵.....	کلیات، مفاهیم و تعاریف
۱۷.....	بخش اول: مبانی اصلی پژوهش
۲۰.....	سوالات اصلی پژوهش
۲۰.....	فرضیه‌ها
۲۰.....	اهداف‌ها
۲۱.....	پیشینه تحقیق
۲۳.....	بخش دوم: زندگی، احوال و آثار
۲۳.....	الف) محمدحسین شهریار، آثار و احوال
۲۹.....	ب) محمدرضا رحمانی مشهور به (مهرداد اوستا)، آثار و احوال
۳۰.....	ویژگی سخن و فعالیت‌های عملی اوستا
۳۱.....	سال شمار زندگی
۳۲.....	آثار مهرداد اوستا
	فصل دوم
۳۵.....	تعاریف و مبانی نظری
۳۷.....	مقدمه
۳۷.....	مبانی نظری هویت
۳۹.....	نظریه‌ها و دیدگاه‌های اندیشمندان ایرانی درباره هویت
۴۰.....	۱- امام خمینی (ره)

۴۱	۲- مرتضی مطهری
۴۳	۳- عبدالکریم سروش
۴۴	۴- داریوش شایگان
۴۶	۵- سید محمد خاتمی
۴۷	تلاش شریعتی و مطهری درباره هویت دینی
۴۹	هویت ملی: ویژگی‌ها و وابستگی‌ها
۵۰	ابطاع، هویت ملی و سیاست
۵۰	مؤلفه‌ها و عناصر هویت ملی در ایران
۵۰	(۱) مؤلفه‌ها
۵۴	(۲) عناصر
۵۸	هویت ایران متنازع
۵۸	هویت ایرانیان پیش از اسلام
۵۹	پشت کردن ایرانیان به آیین استان
۶۳	هویت ایرانیان پس از اسلام
۶۷	هویت؛ مفاهیم و مصادیق مرتبط با آن
۶۹	نوع و گونه‌های هویت
۶۹	الف) هویت فردی
۷۱	ب) هویت خانوادگی
۷۲	ج) هویت ملی
۷۳	هویت ملی ایرانیان
۷۴	د) هویت دینی
۷۴	تعریف دین
۷۹	نظر روان‌شناسان درباره دین
۸۱	هویت اسلامی ایرانیان
۸۲	هویت شیعی ایرانیان
۸۳	ه) هویت فرهنگی
۸۴	ز) هویت اجتماعی

۸۵	 (ح) هویت جغرافیایی
۸۶	 مهم‌ترین مؤلفه‌های مرتبط با هویت ایرانی و اسلامی
۸۶	 ملت
۸۸	 بنیادهای شخصیت هر ملت
۹۰	 اسطوره
۹۷	 زبان پارسی
۱۰۰	 نهم
۱۰۱	 نقش و جایگاه ادبیات در هویت‌سازی جوامع
۱۰۳	 ادبیات فارسی، سرمایه هویتی امروز
۱۰۴	 ایراز و هویت
۱۰۵	 دفاع از هویت براب
۱۰۸	 هویت و انقلاب اسلام
۱۰۹	 تغییرات هویتی پس از انقلاب
۱۰۹	 ۱. قانون اساسی
۱۱۰	 ۲. واژه «انقلاب اسلامی»
۱۱۰	 ۳. پرچم جمهوری اسلامی
۱۱۱	 ۴. زبان فارسی
۱۱۱	 ۵. زبان عربی
۱۱۲	 ۶. مبدأ تاریخ رسمی کشور
۱۱۲	 ۷. شناسنامه

فصل سوم

۱۱۵	 بررسی مؤلفه‌های هویت ملی و دینی در اشعار شهریار - اوستا
۱۱۷	 مقدمه
۱۱۷	 بخش اول: مؤلفه‌های هویت ملی و دینی در اشعار شهریار
۱۱۷	 الف) مؤلفه‌های ملی
۱۱۷	 ۱- اسطوره و تاریخ
۱۱۸	 - آیین باستان و نوروز

۱۱۹	- سیزده بدر
۱۱۹	- تخت جمشید (چم)
۱۱۹	- اسکندر (آینه سکندر)
۱۲۰	- سیمرغ قاف
۱۲۰	- رستم
۱۲۱	- بیژن و منیژه
۱۲۲	- سیاوش
۱۲۲	- سهراب
۱۲۲	- کجاس
۱۲۲	- بیست، شرین، خسرو و فرهاد
۱۲۴	- لیلی و مجنون
۱۲۴	- یوسف و زلیخا
۱۲۶	۲- میهن پرستی
۱۲۶	- لباس وطنی
۱۲۶	- وطن
۱۲۷	- شهرهای ایران
۱۲۷	- خاک و خون / خون سرخ
۱۲۸	۳- مفاخر شعر و ادب فارسی
۱۳۰	۴- زبان فارسی / شعر فارسی
۱۳۰	۵- موسیقی
۱۳۱	۶- انقلاب اسلامی ایران
۱۳۱	- انقلاب اسلامی و شهریار
۱۳۲	- امام خمینی (ره)
۱۳۲	- دهه فجر
۱۳۳	- یوم الله ۲۲ بهمن
۱۳۳	- قیام هفت تیر
۱۳۳	- ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۳۳	پرچم
۱۳۴	- جانبازان
۱۳۴	- رزمندگان
۱۳۴	مقام پاسدار و بسیج
۱۳۴	- مقام شهدا و شهادت
۱۳۵	- شهدای راه انقلاب
۱۳۶	ب) مؤلفه‌های هویت دینی
۱۳۶	مقدمه:
۱۳۷	۱- هویتی‌سازی
۱۳۷	- مشیت و جبر
۱۳۷	- دنیا و آخرت (دین و دنیا)
۱۳۷	- دین و دنیا
۱۳۷	- مرگ و زندگی
۱۳۸	۲- خداشناسی
۱۳۸	- جبر و اختیار
۱۳۹	- دعا و نیایش و تفرین
۱۳۹	- ذات باری تعالی (خدا)
۱۳۹	- راز و نیاز
۱۴۰	- روزه و روزه‌داری
۱۴۰	- شیعه
۱۴۰	- کعبه، صفا، مروه
۱۴۰	- نماز
۱۴۱	۳- انسان‌شناسی
۱۴۱	- آزادی و آزادگی
۱۴۲	- استخاره
۱۴۲	- انسان
۱۴۲	- بد و خوب

۱۴۲	- حق و باطل
۱۴۲	- حلال و حرام
۱۴۳	- قضا و قدر و سرنوشت
۱۴۴	۴- قرآن کریم
۱۴۵	۵- پیامبران
۱۴۵	- حضرت ایوب
۱۴۵	- حضرت سلیمان
۱۴۵	- حضرت عیسی و مریم
۱۴۵	- (ص)
۱۴۶	- حضرت یحیی
۱۴۶	- حضرت یوسف و یعقوب
۱۴۷	۶- ائمه اطهار علیهم السلام
۱۴۷	- امام علی (ع)
۱۴۸	- امام حسین
۱۴۹	- امام رضا
۱۴۹	- حضرت مهدی موعود (عج)
۱۵۰	- حضرت فاطمه زهرا علیها السلام
۱۵۰	- حضرت زینت کبری
۱۵۰	- حضرت رقیه
۱۵۱	بخش دوم: مؤلفه‌های هویت ملی و دینی در اشعار اوستا
۱۵۱	الف) مؤلفه‌های هویت ملی
۱۵۱	مقدمه
۱۵۲	۱- اسطوره و تاریخ
۱۵۲	- آیین باستان
۱۵۳	- نوروز (عید)
۱۵۳	- اسکندر (آینه سکندر)
۱۵۳	- رستم / تهمتن

۱۵۳	- سیاوش
۱۵۳	- سهراب
۱۵۴	- فرهاد/ شیرین و فرهاد
۱۵۴	- خسرو و شیرین
۱۵۴	- لیلی و مجنون
۱۵۵	۲- میهن پرستی
۱۵۵	- وطن
۱۵۵	- شهرهای ایران
۱۵۶	۳- مفاخر ساسانی و ادب فارسی
۱۵۷	۴- زبان فارسی / شعر فارسی
۱۵۸	۵- موسیقی
۱۵۹	۶- انقلاب اسلامی ایران
۱۵۹	- امام خمینی (ره)
۱۶۰	پرچم
۱۶۰	- جنگ تحمیلی
۱۶۰	مقام پاسدار و بسیج
۱۶۰	- مقام شهدا و شهادت
۱۶۱	ب) مؤلفه‌های هویت دینی
۱۶۱	مقدمه:
۱۶۲	۱- هستی‌شناسی
۱۶۲	- دنیا و عقبا (آخرت)
۱۶۲	- دین و دنیا
۱۶۲	- مرگ و زندگی
۱۶۳	۲- خداشناسی
۱۶۳	- دعا و نیایش و تفرین
۱۶۴	۳- انسان‌شناسی
۱۶۴	- آزادی و آزادگی

- ۱۶۴ - قضا و قدر و سرنوشت
- ۱۶۵ ۴- پیامبران
- ۱۶۵ - حضرت سلیمان
- ۱۶۵ - حضرت عیسی و مریم
- ۱۶۵ - حضرت محمد (ص)
- ۱۶۵ به آبروی محمد (ص) - اوستا
- ۱۶۶ - حضرت موسی
- ۱۶۷ ۵- ائمه اطهار علیهم السلام
- ۱۶۷ - اسم علم (ع)
- ۱۶۷ - امام حسین (ع)
- ۱۶۷ - حضرت مهی موعود (عج)
- ۱۶۸ - حضرت اطمه مرا علیها السلام

فصل چهارم

- ۱۶۹ جمع بندی و نتیجه گیری
- ۱۷۱ جمع بندی و نتیجه گیری
- ۱۷۳ فهرست منابع و مأخذ
- ۱۷۳ کتاب
- ۱۷۶ مقالات
- ۱۷۶ سایت
- ۱۷۷ یادداشت ها

یادداشت مؤلف

بررسی مسأله هویت و عناصر هویتی در متون ادبی فرایندی قابل توجه در حوزه جامعه‌شناسی ادبیات است. لذا بازخوانی متن ادبی در راستای کشف عناصر و مولفه‌های هویت اسلامی ایرانی اولین قدم برای تبیین مسأله مذکور است. هویت دینی مرکز ثقلی ادبیات ایران دیمته از جهت‌گیری‌ها و تمایلات فطری حول محور دین و مذهب بوده است. اسلام ناب و شیعه اثنی‌عشری است. مؤلفه‌هایی همچون همچون هسته‌های اساسی، ائمه اطهار، قرآن و ...

در همین راستا هویت ملی معارف شاخصه‌های انسانی، اجتماعی، فرهنگی، قومی و نژادی یک جامعه است. به گونه‌ای که اسطوره‌ها، تاریخ، خط، زبان، جغرافیا و... نماینگر اقوام ایرانی است.

در این پژوهش، تلاش بر این است که هویت‌های ملی و دینی در آثار دو شاعر نامدار ایران، محمدحسین شهریار و مهرداد اوسا، بررسی شود. منظور از هویت ملی، شناسنامه یک ملت است؛ شناسنامه‌ای که شناسنده و مشخص کننده ویژگی‌های خاص یک قوم و یک جامعه است. با توجه به بررسی و تحلیل مجموعه اشعار این دو شاعر برجسته معاصر اقبال این دو در قالب زبان و بیان هنری به شاخصه‌ها و مولفه‌های ملی و دینی شایان و درخور توجه است.

مقدمه

ادبیات فارسی از آبشخورهای وسیع فطرت انسانی و جهان‌بینی الهی و معنوی سرچشمه گرفته است. شاهکار آفرینان این ادبیات با شناخت دقیق و عمیق نیازهای انسان، بسیاری از ابعاد وجود مادی، معنوی، جسمانی و روحانی انسان را برتقال داشته‌اند و به آن پرداخته‌اند. یکی از مضامین مهم و مطرح در ادبیات فارسی هویت‌یابی و شناخت رابطه‌ی نسبی میان ابعاد وجودی شعر با عناصر وجود است. مفهوم هویت ملی و دینی ایرانیان در شعر روزگار ما، رسیدن به اندیشه‌ی دینی و ملی است. جهان‌بینی وسیع و گسترده‌ی سازندگان این ادبیات در جهان‌بینی زرتشتی و اسلامی تا جهان‌بینی فلسفی سنیایی و فارابی، جهان‌بینی عرفانی ابوسعید، عین القضات و نجم‌الدین رازی تا عرفان اجتماعی و ادب تعلیمی سعدی، حافظ و مولوی همه بر مدار عشق و معنویت پاک الهی بنا شده است. این جستار با اهتمام بر مجموعه آثار شهریار، سه جلد دیوان اشعار او را، مجموعه آثار اوستا مشتمل بر چهار دفتر شعر "از کاروان رفته"، "امام حسن مجتبی دیگر"، "راما" و "شراب خانگی ترس محسوب خورده" صورت گرفته است؛ که این پژوهش، شامل چهار فصل است:

فصل اول با نام کلیات، تعاریف و مفاهیم از دو بخش تشکیل شده است. در بخش اول به مسائل اصلی پژوهش، شامل طرح مسئله، اهداف، فرضیه‌ها و همچنین به تعریف عناصر اصلی پرداخته شده است و بخش دوم، شامل دو قسمت «الف و ب» است که قسمت الف، در مورد احوال و آثار شهریار

است قسمت ب، آثار و احوال مهرداد اوستا است.

فصل دوم بر پایه‌ی "تعاریف و مبانی نظری" آغاز می‌شود؛ در این فصل، به تعاریف مبانی کلی و نظری در این پژوهش پرداخته است. مبانی همچون هویت را در نقش‌های گوناگون فردی، اجتماعی، ایرانی و... تعریف کرده است. و همچنین در مورد هویت و شناسنامه ایرانیان، سخن‌هایی از تنی چند از بزرگان و اندیشمندان این سرزمین آورده است.

فصل سوم که در واقع، متن و بدنه اصلی کل کار را شکل می‌دهد، شامل بررسی و تحلیل موضوعی آثار شهریار و اوستا در دو بخش است. در بخش اول، به بررسی عناصر ملی و دینی در آثار شهریار و در بخش دوم، در آثار اوستا پرداخته‌ام. بدین صورت که هر بخش را به دو قسمت الف و ب تقسیم کرده‌ایم. قسمت الف، شامل بررسی عناصر ملی و قسمت‌های ب، شامل بررسی عناصر دینی در آثار هر یک از این دو شاعر مشتمل است. در آخر هر بخش نیز خلاصه تحلیل گونه‌ای تحت یک جدول آورده‌ایم. فصل چهارم هم فصل جمع‌بندی و نتیجه‌گیری کار است و بعد از آن هم ذکر منابع.

محمد رضا کهندانی^۱ - حمیدرضا نان‌آور^۲

۱. کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی، ۰۹۱۹۳۵۳۴۴۸۵ m_kohandani63@yahoo.Com

۲. کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی، ۰۹۱۲۵۹۳۶۲۵۳ hamidnanavar1359@yahoo.Com